

AB ENERJİ KRİZİ: TASARRUF TEDBİRLERİ VE ÖNERİLER

Rusya-Ukrayna savaşının başladığı 25 Şubat 2022 tarihinden bu yana Batılı ülkeler, özellikle de Avrupa Birliği (AB) Rusya'ya karşı dokuz yaptırım paketini uygulamaya koydu. Her yaptırım paketi farklı sektörleri ve kişileri hedef almak suretiyle Rusya'nın saldırılarının durdurulmasını hedeflemiştir. Rusya ise bu yaptırımlara misilleme olarak Avrupa'ya ödemelerde ruble ile doğalgaz ihraç edeceğini açıklamıştır [Euractive.com, 2022]. Bu, Rusya'nın istikrarsız para birimini desteklemesinin ve aynı zamanda Ukrayna'nın işgali nedeniyle Batı'nın yaptırımlarına karşı Avrupalı komşularına misillemede bulunmasının bir yolu olarak görülmüştür. Böylece Moskova, savaşta yeni bir cephe oluşturarak, Avrupa'nın Rus gazına aşırı bağımlılığını siyasi bir koz olarak kullanmaya istekli olduğunun sinyalini vermiştir.

Polonya ve Bulgaristan'ın Rus gazını ruble olarak ödemeyi reddetmesinin ardından Rusya'nın 28 Nisan 2022'de bu ülkelere gaz sevkiyatını durdurması [Reuters, 2022] Avrupa enerji krizinin tırmanmasının bir işareti olmuştur. Öte yandan, bugüne kadar sadece Rus gazı ithal eden Macaristan ve Almanya'nın ana şirketi Uniper, Kremlin'e yapılacak gaz ödemelerini, Avrupa Birliği yaptırımlarını ihlal etmeden, ruble ile yapma seçeneğini değerlendirebileceğini açıklamıştır [Dailymail.co.uk, 2022].

Verilere göre 2021 yılında AB'nin doğalgaz ihtiyacının %38.2'si Rusya'dan, %21.9'u Norveç'ten, %18.4'ü sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) olarak, %9.4'ü Cezayir'den, %9.1'i AB ülkelerinin üretiminden, %2.2'si Azerbaycan'dan ve %0.8'i Libya'dan tedarik edilmiştir. AB'nin toplam gaz ithalatının yaklaşık %20'sini oluşturan LNG, 2021 yılındaki toplam 80 milyar metreküp LNG arzının %20'si ABD'den, %20'si Katar'dan, %18'i Rusya'dan, %17'si Nijerya'dan, %14'ü Cezayir'den, %2'si Norveç'ten ve geri kalan %9'u diğer tedarikçilerden ithal edilmektedir [Anadolu Ajansı, 2022].

Veriler, AB'nin ana gaz tedarikçisinin Rusya olduğunu ortaya koyarken, bu ülkeden çıkan gaz Avrupa'ya çoğunlukla Beyaz Rusya ve Polonya'dan geçen Yamal-Avrupa boru hattı, Baltık Denizi'nden geçen Kuzey Akım boru hattı ve Ukrayna üzerinden geçen Soyuz ve TürkAkım boru hatları aracılığıyla taşınmaktadır. Avrupa, 2021'de doğalgazın yaklaşık %40'ını, yani 175 milyar metreküpünü Rusya'dan ithal etmiştir. Böylece Ukrayna üzerinden taşınan Rus gazı %70 azalmıştır. Buna göre 1998 yılında 140 milyar metreküp olan arz, 2021 yılında 42 milyar metreküpe gerilemiştir. Ukrayna'dan gelen doğalgaz çoğunlukla Slovakya'ya, oradan da Avusturya ve İtalya'ya ulaşmaktadır [Euronews.com, 2022].

Bu rakamlar AB'nin, doğalgazın yaklaşık %40'ını Rusya'dan ithal ettiğini göstermektedir. Aynı bağımlılık diğer fosil yakıtlar için de geçerlidir. AB ayrıca petrolün yaklaşık %30'unu ve kömürün %54'ünü Rusya'dan tedarik etmektedir. Rus enerjisine olan bu bağımlılık siyasi müzakerelerde Rusya'nın elini güçlendirirken, AB'nin pozisyonunu zayıflatmaktadır. Sonuç olarak AB, Rusya'nın enerjide dış bağımlılığını azaltmak ve daha sonra bu bağımlılıktan tamamen kurtulmak için 18 Mayıs 2022'de "RePowerEU" planını açıklamıştır. Avrupa'nın ekonomik ve politik bir silah olarak kullanılan ve Avrupalı vergi mükelleflerine yılda yaklaşık 100 milyar avroya mal olan Rus fosil yakıtlarına bağımlılığı sona erdirmek ve Birliğin enerji sistemini iklim kriziyle mücadele edecek şekilde yeniden tasarlamak için çifte aciliyeti bulunmaktadır. Plana göre Avrupa, birlik olarak hareket ederek Rus fosil yakıtlarına olan bağımlılığını daha hızlı bir şekilde ortadan kaldıracaktır. Avrupalıların %85'i AB'nin Ukrayna'yı

desteklemek için Rus gazına ve petrolüne olan bağımlılığını derhal azaltması gerektiğine inanmaktadır. Bu bağlamda, "REPowerEU" planındaki önlemler, enerji tasarrufu yapmak, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek ve evlerde, endüstride ve elektrik üretiminde fosil yakıtların yerini alacak yenilenebilir enerji üretimini hızlandırarak bu amaca yanıt verebilir [Ec.europa.eu, 2022a].

Planın önemli unsurlarından biri olan enerji tasarrufu Avrupa'da şimdiden uygulanmaya başlamıştır. Örneğin, Fransa'da doğalgaz fiyatlarının Ekim 2021 seviyesine çekilmesi, elektrik fiyat artışının %4 ile sınırlanması ve kombilerin 19 derecede çalıştırılması kararları alınmıştır. İngiltere'de kamu yardımı alanlara 650 sterlin ödeme yapılmış, emeklilere 300 avro ek katkı sağlanmış, hanelerin enerji faturalarının toplamı yıllık 2.500 sterlin ile sabitlenmiştir. Almanya'da ise, vatandaşlara fatura desteği sağlanarak, toplu taşımada sınırsız bilet uygulanmakta olup, ilave olarak kamu binalarının 19 derecede ısıtılması kararlaştırılmıştır. Bulgaristan'da elektrik ve doğalgazda vergiler kaldırılarak elektrikte fiyat artışı %3.4 ile sınırlanmıştır. İspanya da kombi derecelerini 19 ile sınırlanarak, doğalgazda KDV'yi %21'den %5'e indirme kararı almıştır. Benzer şekilde Belçika da elektrik ve doğalgazda KDV'yi %6'ya çekmiş ve kamu binalarında 19.00-06.00 saatleri arasında aydınlatmaya kısıtlamalar getirmiştir. Macaristan'da ise kamuda doğalgaz kullanımını %25 azaltılarak, yakacak odun için ağaç kesme düzenlemeleri gevşetilmiştir [Şeker, 2022].

Ülkelerin düzenlemelerine ek olarak Avrupa Komisyonu (AK), 18 Ekim 2022'de Birlik ülkelerindeki enerji kriziyle mücadele için yeni bir önlem paketi hazırlamıştır. Girişimler, özellikle gaz için "piyasa fiyatlarına hedefli müdahaleyi" içermektedir. Bu amaçla, LNG de dâhil olmak üzere Avrupa'nın ana gaz borsası olan Tapu Transfer Tesisi (TTF) aracılığıyla fiyatların sınırlanması için bir mekanizma getirilerek hammadde borsası ticareti için yeni regülasyonlar oluşturulması önerilmiştir. AK, bu şekilde fiyat artışlarından kaçınmanın mümkün olacağını varsaymaktadır. Ayrıca, "üye devletler arasında gaz temini için koordineli olmayan ihaleleri" azaltmak için, bir üyede gaz kıtlığı olması durumunda AB üyeleri arasında dayanışma kuralları ve ortak mavi yakıt alımları oluşturulması önerilmiştir [Ec.europa.eu, 2022b].

Ancak AK'nin daha önce önerilen aşağıdaki önlemleri detaylandırması gerekmektedir. Öncelikle, toplam AB talebinin %15'i düzeyinde zorunlu ortak gaz alımı kararlaştırılmalıdır. 2023'ün başlarına kadar gaz fiyatları için yeni bir ölçüt oluşturulmalıdır. Yakıtın aşırı fiyatlandırılmasını önlemek için tasarlanmış geçici bir gaz fiyat koridoru oluşturularak, elektrik üretimi için gaz fiyatlarının sınırlanmasına yönelik bir çerçeve program hazırlanmalıdır. "Şeffaflığı artırmak ve finansal istikrarı korumak" için enerji piyasasının işleyişini iyileştirmeye yönelik tedbirler olarak gaz tedarikinde kesinti olması durumunda "enerji dayanışması" önlemleri ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ve enerji ağlarının devreye alınması için izin sürecinin basitleştirilmesi ve enerji tasarrufuna yönelik çabaların hızlandırılması gerekmektedir.

TTF borsasındaki mevcut fiyat, boru hattı gazı piyasasındaki durumu daha fazla yansıttığından, AK'nin Mart 2023'e kadar LNG için yeni bir fiyatlandırma kriteri oluşturması beklenmektedir. Ayrıca, gaz kıtlığı yaşanması durumunda üye ülkeler adil paylaşımına dikkat edebilmeliler. Açıklamada ayrıca, enerji fiyatlarındaki keskin artış nedeniyle vatandaşlara ve işlet-

melere yardım için yaklaşık 40 milyar avro tahsis edilmesinin planlandığı da yer almaktadır. 20 Ekim'de AB üye ülkelerinin liderleri, AK'nin bölgedeki enerji kriziyle mücadele tavsiyelerini onaylamamıştır. Ancak bu sürecin tam olarak nasıl sonuçlandırılması gerektiğine dair bir "stratejik rehber" hazırlanmıştır. Avrupa Konseyi'nin, devam eden kriz doğrultusunda, talebi azaltması, arz güvenliğini sağlaması ve Birlik genelinde haneler ve işletmeler için enerji fiyatlarını düşürmesi ve ortak pazarın bütünlüğünü koruması için çabalarını hızlandırması ve yoğunlaştırması gerekmektedir [Savenkova, 2022; Duhanova & Medvedeva, 2022].

Macaristan, tüketicilerin enerji fiyatlarını düşüremeyeceğini, bunun ancak çeşitlendirme ve rekabet yoluyla başarılacağını duyurarak AK girişimini onaylamamıştır [Koroleva, 2022]. AK tarafından enerji kriziyle mücadele için önerilen önlemlerin oybirliğiyle onaylanmamasının başlıca nedeni, AB üye devletlerinin her birinin enerji sektöründeki durumunu birleştirmenin imkânsız olmasından kaynaklanmaktadır.

EGÜ Brno Danışmanlık Şirketi'nden Michal Kocurek, Avrupa'daki gaz depolama tesislerinin doldurulması sürecinde işlerin nispeten iyi olduğunu ifade etmektedir. Durum 2021 yılına göre çok daha iyi olup Avrupa'daki ortalama doluluk parametresi %91'e ulaşmıştır. Ancak, gelecekte tedarik durumunun daha zor olacağı ortadadır. Maliyet tasarrufu önlemleri hazırlık sistemine dâhil edilmelidir. Ayrıca, devletlerin müstakilen birbirine yardım etmesi için işleyen bir dayanışma modeline ihtiyaç bulunmaktadır [Kaymakov, 2022].

Avrupalılar, Rus gazının arzına yönelik yaptırım kısıtlamaları veya bunun için marjinal fiyatların getirilmesi konusunda anlaşamamaktadır. Ancak, boru hatları yoluyla transferler, Şubat 2022'ye kıyasla mevcut durumda önemli ölçüde azalmıştır. Gazprom'a göre, 21 Ekim 2022 itibarıyla Ukrayna'nın gaz taşıma sisteminden geçen pompalama miktarı 42.4 milyon metreküp olacaktır. 26 Eylül 2022'de, İsveç ve Danimarka'nın münhasır ekonomik bölgelerinde, Kuzey Akım 1'in iki hattının ve inşa edilmiş ancak hizmete açılmamış olan Kuzey Akım 2 boru hattının iki hattından birinin hasar gördüğü öğrenilmiştir [Meredith, 2022]. Ekim 2022'nin başında Rusya, AB'ye günde ortalama yaklaşık 75 milyon metreküp gaz ihraç ederken, geçen yıl Ekim ayında ise bu rakam günde 322.8 milyon metreküpe denk gelmiştir. Kıtalararası borsaya göre, 21 Ekim 2022 tarihinde, TTF merkezinde Kasım ayı gaz vadeli işlemleri 1.000 metreküp başına yaklaşık 1.200 dolardan işlem görmüştür [Tass, 2022].

Ulusal Ekonomik Güvenlik Fonu'nun önde gelen analistlerinden İgor Yuşkov, Avrupa Komisyonu'nun tüm önerilerinin uygulanmasının zor olduğunu dile getirmektedir. Özellikle, tek bir gaz alıcısı fikri, yalnızca AB anti tekel yasasıyla değil, aynı zamanda gaz tedariki için uzun vadeli sözleşmelerin şartlarıyla da çelişmektedir. AB, direktif olarak LNG fiyatını Asya'dakinden daha düşük tutmaya çalışırsa, tedarikçiler doğu pazarlarına kayabilir. Gaz alımlarını konsolide etme girişimleri, mevcut ısıtma sezonunun bitiminden sonra tekrar başlatılabilir. Ancak bu durumda da tüm bu önlemler, AB'de enerji krizini başlatan ana sorunu - gaz kıtlığını - çözemeyecektir. Şu anda Avrupa'nın en büyük gaz kaynağı olan LNG'nin üretimi için yeni kapasiteler, yalnızca 2025-2030 arasında ABD ve Katar'da piyasaya sürülecektir. Sonuçta, Avrupalıların bu enerji krizini parayla çözecekleri, son tüketiciler için gaz alımlarının yanı sıra haneler için gaz, elektrik ve ısıtma maliyetlerini sübvansedecekleri varsayılmaktadır [Savenkova, 2022].

Özetle, AB bu kışı sıkıntılı geçirecek gibi görünmektedir. Enerji tasarrufu uygulama paketlerinin hayata geçirilmesi dışında hiçbir öneriye Birliğin onay veremeyeceği açıktır. Bu durum ülkelerin kendi aralarındaki farklılıklarından ve konularından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bu kış her ülke kendi başının çaresine bakarak ve ülke genelinde kendi enerji tasarruf paketlerini sunarak enerji krizini aşmaya çalışacaktır. Ancak, bu tekliflerin önümüzdeki yıl tekrar gözden geçirilmek suretiyle ülkelerin bir araya gelerek ortak noktada buluşması kuvvetle muhtemeldir.

Kaynakça:

Anadolu Ajansı (2022). Rusya Ukrayna Krizi Avrupa'da Enerji Endişelerini Artırıyor. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rusya-ukrayna-krizi-avrupadaki-enerji-endisesini-korukluyor/2489727>. Erişim tarihi: 02.05.2022.

Daylimail.co.uk (2022). Avrupa'nın En Büyük Enerji Şirketleri, Rus Gazını Ruble Olarak Ödemeyi Kabul Ederek AB Yaptırımlarını Azaltmaya Hazırlanıyor. Alınan yer: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10762549/Europes-biggest-energy-companies-prepare-pay-Russian-gas-rubles.html>. Erişim tarihi: 02.05.2022.

Duhanova P., Medvedeva A. (2022). "Herkes Risk Almaya Hazır Değil": AB Enerji Krizini Nasıl Aşmaya Çalışıyor? Alınan yer: <https://russian.rt.com/world/article/1064248-gaz-evropa-krizis>. Erişim tarihi: 12.11.2022.

Ec.europa.eu (2022a). RePowerEU: Rus Fosil Yakıtlarına Bağımlılığı Hızla Azaltma ve Yeşil Geçiş Hızlandırma Planı. Alınan yer: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_31. Erişim tarihi: 16.11.2022.

Ec.europa.eu (2022b). Yüksek Enerji Fiyatlarıyla Mücadele ve Arz Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Tekliflere İlişkin Sorular ve Cevaplar. Alınan yer: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_6226. Erişim tarihi: 15.11.2022.

Euractive.com (2022). Putin, Rusya'nın AB Müşterilerine ruble cinsinden gaz satmaya başlayacağını söyledi. Alınan yer: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/putin-says-russia-will-start-selling-gas-to-eu-clients-in-rubles/>. Erişim tarihi: 02.05.2022.

Euronews (2022). Ukrayna-Rusya Krizinde Avrupa'nın Rus Doğal Gazına Karşı Seçenekleri. Alınan yer: <https://tr.euronews.com/2022/03/31/ukrayna-rusya-krizinde-avrupa-n-rus-dogal-gaz-na-kars-secenekleri-neler>. Erişim tarihi: 02.05.2022.

Kaymakov A. (2022). Enerji Krizi ve Dayanışma El Kitabı. Alınan yer: <https://ruski.radio.cz/energeticheskiy-krizis-i-metodichka-po-solidarnosti-8764155>. Erişim tarihi: 14.11.2022.

Koroleva A. (2022). Macaristan Başbakanı Orban, AK'nin Rusya'dan Benzin Fiyatlarına Tavan Getirme Planını Yarı Fiyata Bira Almakla Karşılaştırdı. Alınan yer: <https://rg.ru/2022/10/21/premer-vengrii-orban-sravniv-ekonomii-s-posetitelem-bara-zhelaiushchim-kupit-pivo-zapolneny.html>. Erişim tarihi: 15.11.2022.

Meredith S. (2022). Kuzey Akım Gaz Sızıntıları Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey - Ve Avrupa Neden "Büyük Sabotaj"dan Şüpheleniyor? Alınan yer: <https://www.cnbc.com/2022/10/11/nord-stream-gas-leaks-what-happened-and-why-europe-suspects-sabotage.html>. Erişim tarihi: 15.11.2022.

Reuters (2022). Rusya, Polonya ve Bulgaristan'a Gaz Tedarikini Durdurdu. Alınan yer: <https://www.reuters.com/world/poland-bulgaria-face-russian-gas-cut-ukraine-crisis-escalates-2022-04-26/>. Erişim tarihi: 02.05.2022.

Savenkova D. (2022). AB, Enerji Kriziyle Mücadele Tedbirleri Üzerinde Anlaşmaya Varamadı. Alınan yer: <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2022/10/21/946782-es-ne-smog>. Erişim tarihi: 14.11.2022.

Şeker, A. (2022). Avrupa Enerji Krizine Karşı Yeni Tedbirler Aldı. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/en/europe/europe-takes-new-measures-against-energy-crisis/2683453>. Erişim tarihi: 15.10.2022.

Tass (2022). Avrupa'da Benzin Fiyatları Haziran'dan Bu Yana İlk Kez 1200 Dolara Düştü. Alınan yer: <https://tass.com/economy/1524101>. Erişim tarihi: 15.11.2022.